

31 oktober 2021

Utbildningsdepartementet

Yttrande över Professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare U2021/03373

Läraryrket har fått möjlighet att yttra sig till utbildningsdepartementet angående promemorian Professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare U2021/03373.

Sammanfattning av Läraryrkets synpunkter

Läraryrket välkomnar väsentligen regeringens förslag till professionsprogram och ser förslaget som ett första steg i uppbyggnaden av ett utvecklings- och meriteringsprogram för professionen. Att bygga ett gediget system för professionell utveckling med adekvata kompetensutvecklingsinsatser och meriteringsmöjligheter är en viktig investering både i professionen och i skolväsendet. Regeringens promemoria innehåller huvudsakligen välavvägda förslag på hur man bygger fundamenten i ett sådant system. På detaljnivå finns det dock problem som behöver hanteras. Läraryrket har således substantiella invändningar och reservationer på vissa punkter.

Förslagen till de olika meriteringsnivåerna rymmer flera allvarliga bekymmer. På ett övergripande plan anser vi att nivån *meriterad* lärare är alldeles för bred och nivån *särskilt meriterad* lärare är för smal. Läraryrket hade helst sett att regeringen utgick från den modell som presenterades i *Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling* (SOU2018:17). Meriteringsnivåer för skolledare saknas dessutom helt, vilket vi finner beklagligt. Läraryrket anser även att lärarlegitimationen måste vara en ”inträdesbiljett” till professionsprogrammet, vilket inte är tillräckligt tydligt i regeringens förslag. Förbundet hade även önskat att Rådet för professioner inom skolväsendet hade erhållit en mer autonom roll i förhållande till Skolverket.

Förslaget i korthet

Regeringen föreslår att ett nationellt professionsprogram för förskollärare, lärare och rektorer inrättas och implementeras från 1 juli 2023. Programmet innefattar två delar. Det handlar dels om en nationell struktur för kompetensutveckling, dels om ett nationellt meriteringssystem. Professionsprogrammet innehåller ett spår för förskollärare och lärare (lärarspåret) samt ett spår för rektorer (rektorspåret).

Inom lärarspåret föreslås meriteringssystemet ha två nivåer: *meriterad* lärare och *särskilt meriterad* lärare. Rektorsspåret saknar däremot meriteringsnivåer. För att lärare ska uppnå nivån *meriterad* krävs bland annat att man tjänstgjort under åtta eller fyra år: Det krävs bara fyra års tjänstgöring om en lärare är anställd på en skola med särskilt svåra förutsättningar.

Huvudansvaret för professionsprogrammet kommer att ligga hos statens skolverk. Ett nationellt råd inom Skolverket bestående av 12 representanter för professionen, universitet/högskolor och huvudmän ska ha en betydande roll i att forma professionsprogrammet och skapa ett professionsinflytande över programmet. Rådet ska bland annat se till att professionen erbjuds ett bra utbud av kompetensutvecklande insatser.

31 oktober 2021

Från den 1 juli 2028 kommer professionsprogrammet att kopplas samman med karriärstegssystemet. Lärare måste ha uppnått meriteringsnivån *meriterad* för att kunna få tjänst som förstelärare. För att få en tjänst som lektor måste läraren ha uppnått meriteringsnivån *särskilt meriterad*.

Läraryrketets synpunkter

6.1 Staten ska ta ett tydligare ansvar för rektorers, lärares och förskollärares professionsutveckling

I skollagen ska det, enligt regeringens förslag, fastslås att det ska finnas ett nationellt professionsprogram inom skolväsendet. Professionsprogrammet ska innehålla två komponenter. Den första komponenten utgör en nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare. Den andra komponenten är ett nationellt meriteringssystem för legitimerade förskollärare och lärare.

Lärare och förskollärare som redan idag i andra sammanhang jämföras med legitimerade lärare/förskollärare (enligt skollagens 2 kap §17) ska jämföras med sådana även inom professionsprogrammet. Det gäller exempelvis lärare utan legitimation som bedriver annan undervisning på annat språk än språkundervisning eller undervisning i fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning etc.

Läraryrketet anser att undantagen för de lärare som jämföras med legitimerade lärare enligt skollagens 2 kap § 17 är problematiska i sammanhanget. Professionsprogrammet bör ge incitament för lärare utan legitimation att göra sig behöriga för att kunna delta i programmet. Behörighetskompletteringar bör dock äga rum vid sidan av professionsprogrammet, inte inom programmet. Läraryrketet inser naturligtvis att frågan är delikat, men legitimationens status ska stärkas genom professionsprogrammet, inte försvagas.¹ För Läraryrketet är det av stor betydelse att lärarlegitimationen blir en "inträdesbiljett" till programmet. Som förbund kommer vi att opponera oss mot inslag i programmet som riskerar att devalvera legitimationen. Läraryrketet avstyrker förslaget i denna del.

Regeringen föreslår även att skolhuvudmännens befintliga skyldighet att erbjuda kompetensutveckling till personal inom skolan, som fastslås i skollagen, ska vidareutvecklas och kompletteras. Skolhuvudmännen ska ha en skyldighet att se till att legitimerade lärare/förskollärare ges möjlighet att delta i kompetensutvecklande insatser som bidrar till att öka yrkesskickligheten, som i sin tur ligger till grund för beslut om meriteringsnivån *meriterad lärare*. Förslaget är mycket välkommet.

Att professionsprogrammet förankras i skollagen är en grundförutsättning för dess genomförbarhet. Det är avgörande för programmet att man skärper och preciserar skolhuvudmännens skyldigheter i sammanhanget. Att skolhuvudmännen förstår sina skyldigheter gentemot professionen utgör en grundbult i systemet. Regeringens förslag skickar förhoppningsvis en tydlig signal till skolhuvudmännen. Våra medlemmar har under många år uttryckt ett stort missnöje gällande att huvudmännen inte tar sitt befintliga ansvar för en adekvat kompetensutveckling. Programmet syftar i hög grad till att professionen äntligen ska mötas av ett brett utbud av kompetensutveckling med fokus på sådant som stärker förutsättningarna för kärnuppdraget. Ämnesfördjupning och

¹ Indirekt handlar det naturligtvis om den svenska lärarutbildningens status.

31 oktober 2021

ämnesdidaktik är exempel på sådant som tyvärr försumrats av skolhuvudmännen. Det finns på sikt skäl att följa upp och utvärdera hur skolhuvudmännen efterlever sin utökade skyldighet och vid behov eventuellt skärpa skrivningarna ytterligare. Läraryrket tillstyrker denna del i förslaget.

Rektorspåret

Läraryrket anser att en nationell struktur för rektorer behöver utvecklas kraftigt för att det föreslagna statliga nationella professionsprogrammet ska anses ta ett tydligare ansvar för rektorers professionella utveckling. Det förslag som presenteras som professionsprogrammet för rektorer är idag mycket begränsat och det saknas tydliga incitament för rektorer att fortsätta sin professionella utveckling efter rektorsprogrammet. Rektorsprogrammet har som syfte att stärka rektorerna förmåga att leda och styra verksamheten i början av sin karriär, men det måste finnas tydliga möjligheter att fortsätta att utvecklas i sitt skolledarskap och därmed bidra till att fler vill stanna kvar i yrket.

Skolverkets uppföljning av rektorers omsättning visar att av de som var rektorer i grundskolan läsåret 2014/15 var det 60 procent av dem som slutat efter fem år. Efter tre respektive fem år var merparten av de rektorer som sedan 2014/15 lämnat rektorsyrket inte kvar inom skolväsendet. Rektorerna ledarskap har betydelse för elevers studieprestationer; för lönespridning och vilka lärare som arbetar på skolan; för arbetsmiljön i skolan i termer av personalomsättning och långtidssjukskrivning.² Staten måste ta ett tydligare ansvar för att förbereda rektorer i rektorsyrket, skapa incitament för att vidareutvecklas i sitt skolledarskap och därmed kunna ta mer krävande skolledaruppdrag. Rektorers fortsatta professionella utveckling måste prioriteras av staten för att öka yrkets attraktionskraft samt elevers studieresultat.

Läraryrket vill därför se en meriteringsnivå även för rektorer där benämningen *meriterad* rektor används såsom presenterades i SOU 2018:17 *Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling*. Vilka kriterier som ska ingå i meriteringssystemet ska hanteras av rådet. Förslagsvis bör det ingå ett antal års erfarenhet av att leda inom skolväsendet samt viss kompetensutveckling inom ramen för det nationella professionsprogrammet. Läraryrket anser också att det är av vikt att yrkesskickligheten framhävs inom meriteringssystemet.

Med erkännandet som *meriterad* rektor måste det följa högre status, lön och möjlighet till specialisering. Det måste tydliggöras för landets rektorer vad de vinner på karriärutvecklingen, så att det kan bli ett naturligt och självklart steg för rektorer att bli meriterade rektorer. Meriterade rektorer skulle med fördel kunna användas i olika nationella mentorsprogram för rektorer och för att utveckla ledarskapet i skolor med stora utmaningar.

Inom ramen för det nationella professionsprogrammet tycker vi att det är viktigt att det efter rektorsprogrammet ska finnas påbyggnadsbara akademiska kurser som sedan leder till en Master i skolledarskap. De akademiska kurserna ska vara korta för att möjliggöra fortbildning för skolledare under hela deras yrkeskarriär (7,5 hp). En Master i skolledarskap ska sedan kunna öppna upp möjligheter för skolledare att söka forskarutbildning, bedriva relevant forskning och bidra till utveckling av skolledarskapet.

² IFAU 2012: Rektors betydelse för skola, elever och lärare

31 oktober 2021

Skolledare ska enligt skollagen ges möjlighet till kompetensutveckling. Läraryrket skolledares undersökning visar att 5 av 10 skolledare inte kompetensutvecklar sig mer än tre dagar per år. De skolledare som ska introduceras in i yrket får heller inte tillräckligt avsatt tid för att gå rektorsprogrammet. I Skolverkets utvärdering av rektorsprogrammet är det över hälften av skolledarna som anger att de ”i ganska liten utsträckning” eller ”inte alls” anser sig kunna avsätta tid för utbildningen. Dessutom anger över 60 procent av skolledarna att arbetsgivaren i ”ganska liten utsträckning” eller ”inte alls” har bidraget till deras möjlighet att avsätta tid för deltagande i utbildningen.³ Det ska därför vara tydligt att skolledare ska ges möjlighet att delta i det föreslagna nationella professionsprogrammet. Läraryrket anser därmed att samma skrivningar som föreslås för lärare och förskollärare ska finnas för rektorer.

34 a § Huvudmannen ska se till att

1. förskollärare, lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet,
2. personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling,
3. legitimerade lärare, legitimerade förskollärare och rektorer ges möjlighet att delta i sådan kompetensutveckling inom det nationella professionsprogrammet som bidrar till att öka yrkesskickligheten och som kan ligga till grund för ett beslut om meriteringsnivån meriterad.

Det föreslagna professionsprogrammet är endast avsett för rektorer. I och med att det idag finns fler biträdande rektorer kommer endast en begränsad del av skolledarna kunna ta del av det föreslagna statliga professionsprogrammet. Kompetensutveckling och fortbildning måste även kunna vara för andra skolledare inom ramen för det nationella professionsprogrammet.

Det föreslagna professionsprogrammet måste också ge möjligheter till samtliga som inte behöver gå rektorsprogrammet idag enligt 12 § i Skollagen:

- Skyldigheten för en huvudman enligt första stycket gäller inte i fråga om rektorer som*
- tidigare gått befattningsutbildningen eller en äldre statlig rektorsutbildning,
 - genom annan utbildning eller yrkeserfarenhet har förvärvat kunskaper som av en högskola som anordnar befattningsutbildning har jämförts med sådan utbildning, eller
- den 15 mars 2010 var verksam som rektorer eller, när det gäller rektorer för förskoleenheter, den 1 juli 2019 är verksam som sådana rektorer.

6.2 Den nationella strukturen för kompetensutveckling ska innehålla olika insatser med olika syften

Regeringen föreslår att den nationella strukturen för kompetensutveckling ska innehålla olika insatser med olika syften. Den nationella strukturen ska delvis innefatta helt nya insatser men också se till att flera av de redan befintliga insatserna inkorporeras i systemet. I regeringspromemorian ges flera exempel på vilka befintliga insatser som åsyftas. Läraryrket anser att nästan samtliga insatser - med eventuella finjusteringar vid behov - bör kunna ingå i den nationella strukturen. Många av de nationella skolutvecklingsprogrammen har potential i sammanhanget. Matematiklyftet och

³ Skolverket Utvärdering av Rektorsprogrammet 2018:790.

31 oktober 2021

Läslyftet är ofta uppskattade insatser som kan tas tillvara inom professionsprogrammet.⁴ Det finns också en mängd andra ämnen som skulle behöva liknande insatser.

Många nya insatser som speglar skolformernas och ämnenas olika behov måste konstrueras. Redan idag beställer Skolverket uppdragsutbildning från lärosätena i stor omfattning. Enligt förslaget kommer uppdragsutbildningar att öka. Vi förutsätter därför att regeringen i motsvarande utsträckning ökar resurstilldelningen till lärosätena.

Rekryteringsutbildningen och befattningsutbildningen för rektorer har en given funktion inom professionsprogrammet. Många nya kompetensutvecklande insatser behöver också skapas för att möta skolledarnas behov. Under rubriken "Rektorsspåret" i föreliggande remissyttrande finns utförliga resonemang kring detta.

Specialisering inom specialpedagogik bör utgöra en högst väsentlig del i professionsprogrammet. Det finns ett stort behov av speciallärare och specialpedagoger i svensk skola som professionsprogrammet bör kunna erbjuda. För att skapa rätt incitament måste dock regeringens förslag om meriteringsnivåer justeras. Frågan behandlas ingående i remissyttrandet under rubriken *6.3 Det nationella meriteringssystemet ska innehålla två meriteringsnivåer för legitimerade lärare respektive förskollärare*.

Poänggivande högskolekurser med olika syften spelar en central roll inom professionsprogrammet. Akademisk ämnesorienterad fördjupning är sådant som lärare särskilt efterfrågar. Det är också i hög grad denna form av kompetensutveckling som lärare förväntar sig att professionsprogrammet ska kunna tillgodose. Lärare måste via programmet ges starka drivkrafter att läsa en forskarutbildning för att kunna utses till lektor. Antalet lektorer inom skolväsendet är för närvarande alarmerande få.

Många lärare och förskollärare saknar behörighet att söka en forskarutbildning. Det handlar i hög grad om lärare med examen före 2001. Det gäller även förskollärare, lärare med inriktning mot fritidshemmet och yrkeslärare samt rektorer om ämnet för vidare studier är skolledarskap. Det är därför välkommet att den nationella strukturen för kompetensutveckling innehåller ett fördjupande kursutbud som på sikt kan leda till att lärare, förskollärare och skolledare når en masterexamen i ämnesdidaktik, didaktik eller skolledarskap och därmed uppnår behörighet till forskarutbildning.

Regeringen föreslår vidare att behörighetsgivande fortbildning ska ingå inom professionsprogrammet. Läraryrket ställer sig frågande till denna del av förslaget, i synnerhet mot bakgrund av den föreslagna utformningen av meriteringssystemet. Att meritera sig genom att göra sig till behörig lärare är orimligt. Utbildningar inom VAL bör därmed inte finnas med som en del av professionsprogrammet. Professionsprogrammets lärarspår bör uteslutande vara till för legitimerade lärare och förskollärare. Meriteringssystemets design måste på ett ändamålsenligt sätt matcha de kompetensutvecklande insatserna.

Idag finns det vissa väl utvecklade samarbeten mellan kommuner och lärosäten genom regional samverkan inom grundutbildning, kompetensutveckling och forskning. Det professionsråd som inrättas inom Skolverket måste ges ett uppdrag att införliva dessa samarbeten då de bedöms vara värdefulla inom programmet. En viktig aspekt att beakta i dessa fall är hur nämnda kompetensutvecklingsinsatser ska kunna göras tillgängliga för lärare oavsett var i Sverige man bor.

⁴ Man kan möjligen ifrågasätta om begreppet "lyft" har rätt klang inom ett professionsprogram.

31 oktober 2021

Läraryrket tillstyrker delar av förslaget med de reservationer som redogjorts för ovan.

6.3 Det nationella meriteringssystemet ska innehålla två meriteringsnivåer för legitimerade lärare respektive förskollärare

Regeringen föreslår att meriteringssystemet ska ha två nivåer: *meriterad lärare* och *särskilt meriterad lärare*. Beteckningarna återfinns i det ursprungliga utredningsförslaget (SOU 2018:17), men systemet har nu en annan konstruktion och nivån *erfaren lärare* saknas olyckligtvis helt. Läraryrket anser att meriteringsnivån *erfaren* spelade en högst väsentlig roll för att premiera lärares erfarenhet och låta systemet bli en angelägenhet för alla lärare. Genom ”kalla” kriterier såsom anställningsår samt relevant kompetensutveckling skulle ett sådant mer inkluderande system göras möjligt rent administrativt, enligt förslaget i Åstrands utredning.

Programmet måste, som Läraryrket ser det, omfatta hela professionen för att inte riskera att skapa en upplevelse av A- och B-lag. Erfarenheterna från karriärstegsreformen och lärarlönelyftet visar tydligt att reformer som omfattar ett fåtal lärare och gör skarpa gränsdragningar mellan lärare riskerar att skapa stor osämja inom professionen istället för att bidra till professions- och verksamhetsutveckling. Läraryrket är ytterst bekymrade över att professionsprogrammet i sin nuvarande konstruktion med enbart två meriteringsnivåer riskerar att splittra professionen snarare än att utveckla den. I samråd med våra referensorgan, arbetsplatsombud etc får vi en tydlig indikation på att regeringens förslag till meriteringsnivåer inte kommer att falla ut särskilt väl. Regeringen bör dra lärdom av erfarenheterna från implementeringen av lärarlegitimationen, karriärstegsreformen och lärarlönelyftet. Den risken avhjälpas genom att inrätta nivån *erfaren* lärare och därmed erkänna legitimerade lärares beprövade erfarenhet som meriterande.

Regeringen tydliggör dock att det rådgivande professionsråd man vill inrätta inom Skolverket ska ha i uppdrag att lämna förslag på en vidareutveckling av programmet och eventuellt även föreslå nya meriteringsnivåer. Det stillar vår oro i någon mån, men förbundet önskar att regeringen adderar meriteringsnivån *erfaren* till den föreslagna konstruktionen redan nu. En alternativ lösning skulle vara att rådet för professioner inom skolväsendet får ett skarpt uppdrag att skyndsamt formulera ett förslag om införandet av meriteringsnivån *erfaren*. Läraryrket kan inte nog understryka nödvändigheten i detta.

Meriteringssystemets nivåindelning är bekymmersam av fler skäl än vad som nämnts ovan. Den första meriteringsnivån, tolkad mot bakgrund av vilka befintliga kompetensutvecklande insatser som regeringen vill ska ingå, ter sig vara väldigt ”bred”. Den högre meriteringsnivån (*särskilt meriterad*) är däremot mycket ”smal”. I sin nuvarande utformning ryms VFU-handledarutbildningar/mentorutbildningar, mattelyftet, läsllyftet, masterexamen, speciallärar-/specialpedagogexamen under samma ”tak”, dvs meriteringsnivån *meriterad*. Meriteringsnivån *särskilt meriterad* omfattar däremot enbart forskarutbildade. Konstruktionen är inte optimal.

Läraryrket föreslår mot den bakgrunden några justeringar. För att uppnå meriteringsnivån *erfaren* lärare ska lärare ha tillgodogjort sig kurser som rustar dem för att handleda lärarstudenter eller fungera som mentor inom ramen för introduktionsperioden. Man bör även ha ett antal anställningsår i yrket (eventuellt 4-6 år). Endast ”kalla” kriterier bör tillämpas på denna nivå.

31 oktober 2021

För att uppnå meriteringsnivån *meriterad* bör man, enligt Läraryrket, ha tagit del av ett utbud av kompetensutvecklande insatser som rustar lärare för försteläraryrket. Ämnesdidaktisk fördjupning eller olika former av specialisering är exempel på sådant som ska vara meriterande. I sammanhanget är även lärares erfarenhet av mer kvalificerade arbetsuppgifter och väldokumenterad undervisningsskicklighet särskilt värdefulla. Lärares beprövade och dokumenterade erfarenhet och skicklighet måste premieras inom programmet. Nämnda erfarenheter bör kombineras med anställningsår (eventuellt 8 år).

Förbundet anser även att regeringen bör överväga att tilldela forskarutbildade en egen meriteringsnivå med benämningen "*lektorsmeriterad/lektor*" (eller liknande). Antalet lektorer i det svenska skolväsendet är ytterst få. Att lärare med forskarutbildning ges en egen meriteringsnivå bedöms följaktligen vara ändamålsenligt.

När det gäller nivån *särskilt meriterad* anser Läraryrket att den i första hand bör omfatta lärare med en omfattande akademisk fördjupning eller vidareutbildning som inte är forskarutbildning. Det ska huvudsakligen handla om gruppen lärare som har en masterexamen, en speciallärar-/specialpedagogexamen etc.

Det finns också skäl att överväga ett spår för de lärare som uppnått *meriterad*-nivå, men som måste genomgå många års studier för att göra sig behöriga att läsa en masterexamen eller speciallärarutbildning. För många förskollärare, lärare i grundskolans tidigare år, yrkeslärare m fl är vägen till att uppnå *särskilt meriterad*-nivå lång. Utvecklingsmöjligheterna får inte i praktiken upplevas "ta slut" efter steget *meriterad* lärare. Det skulle uppfattas som orättvist och försvaga programmets legitimitet. Det kan därför vara lämpligt att beprövad erfarenhet, yrkesskicklighet och kunskaper, som erhållits vid sidan av den akademiska vägen, premieras särskilt i nämnda grupp. Rådet för professioner i skolväsendet och Skolverket bör få i uppdrag att utreda hur en sådan väg skulle kunna se ut och sedan återkomma med ett förslag till regeringen.

Läraryrket anser vidare att villkoret för meriteringsnivån *meriterad* om att den legitimerade läraren/förskolläraren ska ha "minst åtta års erfarenhet av undervisning i skolväsendet eller fyra års erfarenhet av undervisning i skolor med särskilt svåra förutsättningar", helt bör strykas. Att göra skillnad mellan lärare i termer av anställningsår beroende av vilken typ av skola man tjänstgjort på kan inte motiveras. Om avsikten är att ge incitament till lärare att söka sig till skolor med svåra förutsättningar, vill förbundet starkt avråda från det. Vi tror inte att ett sådant kriterium ger lärare några incitament och dessutom är det ju fler meriterade lärare den typen av skolor behöver, snarare än att vara en genväg till meritering. Vad vi däremot är helt förvissade om, efter samråd med Läraryrketets referensorgan inom olika skolformer, är att kriteriet i fråga skulle skapa upplevelse av orättvisa och leda till konflikter.

Det är viktigt att de tidskriterier som anges som villkor för meritering i regeringens förslag, inte försvårar genomförandet av nya förslag till vidareutveckling som rådet lägger fram. Rådet bör med andra ord ges ett stort mandat att formulera kriterier som handlar om anställningsår. Systemet måste hänga samman i sina olika beståndsdelar.

Läraryrket välkomnar att de två nya meritbeteckningarna blir skyddade beteckningar inom skolväsendet. De ska enbart få användas av den som fått beslut om sådan meriteringsnivå och regleras i skollagen. Förbundet vill naturligtvis att de meriteringsnivåer som eventuellt tillkommer ges samma juridiska status.

Läraryrket avstyrker förslaget (6.3) i sin nuvarande utformning.

31 oktober 2021

6.4 Karriärstegsreformen kopplas till det nationella meriteringssystemets meriteringsnivåer

Regeringen föreslår att meriteringssystemet används vid tillsättning av karriärtjänster. Endast en meriterad lärare ska kunna utses till förstelärare och endast en särskilt meriterad lärare ska kunna utses till lektor. De nya bestämmelserna om krav på viss meriteringsnivå ska tillämpas från den 1 juli 2028. Det nationella meriteringssystemet kommer att vara på plats från 1 juli 2023, vilket således ger lärare fem år för meritering innan systemen kopplas samman. Förstelärare och lektorer som tillsatts fram t.o.m. 30 juni 2028 har alltså möjlighet att ha kvar sina tjänster hos samma huvudman utan att behöva genomgå den meriteringsprocess som krävs efter nämnda datum.

Övergångsbestämmelser rymmer ofta både för- och nackdelar. Läraryrket anser att regeringen konstruerat en rimlig modell. Det är viktigt att lärare ges möjlighet att meritera sig under en period för att kunna möta den nya regleringen av karriärtjänsterna. Fem år torde vara en lagom lång tidsperiod i sammanhanget. Det är svårt att spekulera i hur huvudmännen kommer att agera. Skolhuvudmän med framförhållning ges dock gott om tid för att rusta sina lärare för de nya kraven vid tillsättning av karriärtjänster. På sikt måste denna del av reformen utvärderas. Det statsbidrag som är avsatt för tillsättning av karriärtjänster kan behöva tillskott för att meriteringssystemet ska ges rätt drivkrafter. Att förskolan också tilldelas ett eget statsbidrag för tillsättning av karriärtjänster är en självklarhet då förskollärare omfattas av meriteringssystemet. Läraryrket tillstyrker förslaget.

6.5 Skolverket ska vara den myndighet som ansvarar för det nationella professionsprogrammet

Skolverket föreslås vara den myndighet som ska ha det övergripande ansvaret för professionsprogrammet. Myndigheten får även i uppdrag att hantera meriteringsansökningarna och avgöra om den sökande uppfyller villkoren för *meriterad* respektive *särskilt meriterad*. Skolverket ska även skapa ett system för registrering av den kompetensutveckling som genomförs. Myndigheten har också ansvar för att utveckla en struktur för samarbetet mellan Skolverket och universitet och högskolor. Strukturen syftar till att man i samarbete ska skapa kompetensutvecklingsinsatser.

Läraryrket hade hellre sett en delvis annan konstruktion av rådet. Vi har i tidigare sammanhang betonat vikten av ett starkt professionsinflytande och argumenterat för att man inrättar ett mer fristående organ i form av en nämndmyndighet eller liknande. Syftet med en sådan konstruktion har varit att vi vill ge representanterna för professionen en starkare autonomi i sitt mandat. Läraryrket har samtidigt pekat på betydelsen av att en nämndmyndighet eller liknande får stor kontroll över de kompetensutvecklingsresurser som finns inom Skolverket.

Att ge Skolverket ett övergripande ansvar ger förutsättningar för att hålla samman professionsprogrammet och skapa nationell likvärdighet och transparens i nämnda system. Professionsprogrammet förutsätter att det finns en central funktion – med ett starkt professionsinflytande – som formar den nationella strukturen och meriteringssystemet. Skolverket bedöms ha rätt kompetens att bedöma ansökningarna om meritering. Läraryrket tillstyrker delvis förslaget och har förhoppningar om att det föreslagna rådet på några års sikt kan vidareutvecklas och få en mer autonom roll i systemet för professionsprogrammet.

31 oktober 2021

6.6 Ett råd för professioner i skolväsendet ska inrättas för att säkerställa professionernas inflytande

Regeringen föreslår att det inom Skolverket ska finnas en rådgivande funktion som ska ges benämningen Rådet för professioner i skolväsendet. Ledamöterna ska utses formellt av regeringen efter hörande av professionens fackliga organisationer, arbetsgivarnas organisationer samt lärosätena intresseorganisationer. Rådet ska bistå Skolverket i arbetet professionsprogrammet.

Att ett professionsprogram av nödvändighet kräver ett starkt inflytande från professionen är givet. Programmets relevans och legitimitet vilar på att representanter som är förskollärare, lärare och skolledare kan vara med och forma systemet grundligt, både kompetensutvecklingsutbudet och meriteringssystemets konstruktion inklusive dess kriterier. Det föreslagna professionsprogrammet måste i praktiken innebära en maktförskjutning där professionen ges reella verktyg att tillgodose sina behov av professionell utveckling. Att ordförandeposten i rådet alltid ska innehas av en företrädare för professionen är därmed en självklarhet.

Regeringens förslag med sju ledamöter som företräder professionen, två ledamöter som företräder lärosätena och tre ledamöter som företräder huvudmännen har en välavvägd grundkonstruktion. Det är viktigt att ledamöterna av rådet på ett bra sätt lyckas att spegla de olika skolformerna. Det finns också skäl att beakta möjligheten att ledamöterna i någon mån kan företräda vissa typer av ämnen dvs samhällsorienterade ämnen, naturvetenskapliga ämnen, språkämnen etc. Samtliga ämnen kan självfallet inte ges representation, men att i viss mån fånga de olika ämnenas övergripande karaktär, särart eller behov av insatser är motiverat.

Läraryrket ser helst att ledamöterna i rådet ska vara yrkesverksamma. Det är angeläget för att kunna bistå Skolverket med en relevant bild av de reella förutsättningar och behov som finns bland förskollärare, lärare och rektorer. Ledamöterna måste ges goda villkor för att kunna genomföra sitt uppdrag. Vi vill även betona vikten av att det tillsätts tillräckliga resurser till det kansli som ska bistå rådet. De resurser som nu avsätts bedöms vara i underkant, vilket bör ses över. Läraryrket hade även gärna sett en konkret tidsplan för rådets uppbyggnad. Det är viktigt att professionens fackliga företrädare etc ges gott om tid att kunna nominera lämpliga kandidater till platserna i rådet. Läraryrket tillstyrker förslaget.

6.7 Rådet för professioner i skolväsendet ska identifiera behov av kompetensutveckling och vara rådgivande till Skolverket

Rådet för professioner i skolväsendet föreslås ha ett brett uppdrag. I uppdraget ingår exempelvis att identifiera yrkeskompetenser som kännetecknar särskilt yrkesskickliga, att identifiera kompetensutveckling som syftar till att utveckla yrkesskicklighet, att vara rådgivande i frågor som rör hur olika typer av kompetensutveckling kan utformas och hur skolhuvudmännen på bästa sätt kan möjliggöra deltagande i kompetensutveckling.

Rådet ska även vara med och utvärdera nyttjandet av olika insatser inom systemet, vilket är särskilt välkommet. Läraryrket gör bedömningen att rådet kommer att få den viktiga funktion som vi tidigare har föreslagit i skrivelser till regeringen. Ett reellt professionsinflytande förutsätter ett omfattande uppdrag. Professionens representanter ges via rådet möjlighet att forma essentiella delar av systemet, vilket ger den maktförskjutning som tidigare nämnts i remissyttrandet. Läraryrket tillstyrker förslaget.

31 oktober 2021

6.8 Rådet för professioner i skolväsendet ska bistå Skolverket i arbetet med meriteringssystemet

Rådet för professioner i skolväsendet tilldelas i regeringens förslag en viktig roll i att bistå Skolverket i arbetet med att ta fram konkreta kriterier för villkoren för meriteringsnivåerna i meriteringssystemet. Att rådet får detta uppdrag är helt avgörande för professionsprogrammets legitimitet och ändamålsenlighet. Meriteringssystemet måste ge lärare rätt drivkrafter att kompetensutveckla sig, vilket kräver att meriteringssystemet är transparent och likvärdigt i hela landet.

Att rådet får ett stort inflytande över kompetensutvecklingsinsatsernas syfte och i viss mån även dess övergripande utformning blir viktigt för att meriteringssystemet ska vara möjligt att tillämpa. De kompetensutvecklande insatserna behöver konstrueras på ett sätt som underlättar hanteringen av meriteringsansökningar. Vissa "kalla" kriterier som högskolepoäng, anställningsår etc. måste kombineras med kvalificerade bedömningar av yrkesskicklighet. Lärares beprövade erfarenhet måste värderas inom programmet. Företrädare för professionen inom rådet har rätt förutsättningar att hitta modeller för hur meriteringsprocessen bäst bör organiseras.

Regeringen föreslår vidare att rådet för professioner i skolväsendet ska undersöka om meriteringssystemet kan eller bör utvecklas samt lämna förslag kring detta. Läraryrket anser, som tidigare framförts, att den delen av förslaget är av särskild dignitet. Björn Åstrands ursprungliga förslag hade, som sagt, tre meriteringsnivåer. Den första nivån *erfaren* lärare saknas i regeringens modell. Rådet bör lämna ett förslag på hur man kan vidareutveckla meriteringssystemet i den riktningen, om inte regeringen väljer att redan nu lägga till meriteringsnivån *erfaren*. Vår uppfattning är, som nämndes tidigare, att en sådan meriteringsnivå är oundgänglig om programmet ska få den status och funktionalitet som vi vill se. Läraryrket tillstyrker förslaget.

Läraryrket

Johanna Jaara Åstrand
Ordförande

Patrik Ribe
Utredare